АНОТАЦІЯ

Пшибельський В. В. Розвиток зеленої економіки на засадах соціальної відповідальності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (05 – Соціальні та поведінкові науки). – Волинський національний університет імені Лесі Українки МОН України, Луцьк, 2025.

У дисертації обґрунтовано теоретико-методичні основи та розроблено науково-практичні рекомендації щодо організаційно-економічного забезпечення розвитку зеленої економіки на засадах соціальної відповідальності.

Удосконалено теоретико-методологічні засади соціальної відповідальності як чинника сталого розвитку шляхом її розгляду не лише як етичної категорії, а як стратегічного інструменту управління в умовах екологічної та економічної трансформації. Розкрито зміст концепції багаторівневої соціальної відповідальності, що охоплює індивідуальний, корпоративний, галузевий, національний і глобальний рівні та дозволяє всебічно оцінити її вплив на формування збалансованих економічних моделей. Уточнено історичну еволюцію ідей соціальної відповідальності – від морального обов'язку індивіда у філософії античності до глобальної стратегії сталого розвитку в XXI столітті, що забезпечує цілісне бачення її розвитку у контексті суспільно-економічної думки.

Запропоновано розширене авторське визначення соціальної відповідальності як інтегрованої системи взаємодії бізнесу, держави, громадянського суспільства та міжнародних організацій, спрямованої на гармонізацію економічних, соціальних та екологічних інтересів. Обґрунтовано доцільність інтеграції принципів соціальної відповідальності в стратегічне управління зеленою економікою, що дозволяє розглядати її як механізм

переходу до екологічно орієнтованих моделей розвитку. Розкрито функціональний потенціал соціальної відповідальності як чинника розвитку інноваційної економіки та підвищення інноваційної спроможності бізнесу, його адаптивності до сучасних викликів і конкурентоспроможності на глобальному ринку. Систематизовано механізми реалізації соціальної відповідальності в бізнес-процесах, з урахуванням міжнародних стандартів і національних стратегічних документів тощо.

Розкрито концепцію зеленої економіки як інтегративного напряму соціально відповідального розвитку, що передбачає гармонізацію соціальних, екологічних, економічних інтересів на основі принципів сталості, інклюзивності та інноваційності. Удосконалено підхід до визначення сутності зеленої економіки, який, на відміну від традиційних ресурсно-економічних трактувань, розкриває її як стратегічну систему, що функціонує на основі соціальної відповідальності, екологічної стійкості, енергоефективності та рівного доступу до екологічних благ. Запропоновано розглядати зелену економіку як цілісну модель багаторівневої взаємодії між державою, бізнесом, громадянським суспільством і міжнародними інституціями, в межах якої соціальна відповідальність виконує системоутворювальну функцію, забезпечуючи відповідальне управління ресурсами, підтримку екологічних інновацій, соціальну справедливість і збалансоване економічне зростання.

Систематизовано історичні етапи становлення концепції зеленої економіки та її трансформацію від теоретичних напрацювань 1980-х років до сучасних глобальних ініціатив, що дозволило виокремити чинники її інституціоналізації на міжнародному та національному рівнях. Уточнено зміст і функції принципів зеленої економіки, зокрема екологічної стійкості, економічної ефективності, інклюзивності, соціальної відповідальності та міжнародного співробітництва, які в сукупності забезпечують формування нової парадигми економічного зростання, орієнтованої на довгострокову стійкість, соціальну згуртованість та екологічну безпеку. Обґрунтовано, що соціальна відповідальність є інструментом ефективного впровадження зеленої

економіки, зокрема через розвиток екологічної відповідальності бізнесу, впровадження корпоративних стандартів відповідального підприємництва, екологічну освіту та культуру, екологічні інвестиції та фінансові механізми підтримки екологічних ініціатив, а також активне залучення громадських ініціатив і міжнародного партнерства тощо. Розроблено концептуальні засади формування зеленої економіки на основі соціальної відповідальності, що враховують комплекс взаємопов'язаних інституційних, фінансово-економічних та поведінкових чинників, здатних забезпечити ефективну трансформацію господарської системи в умовах глобальних екологічних викликів та зростаючої соціальної напруги.

Розкрито методичний підхід до оцінки розвитку зеленої економіки на засадах соціальної відповідальності, який, на відміну від існуючих методик, орієнтованих переважно на корпоративну соціальну відповідальність або обмежене коло екологічних індикаторів, передбачає системне інтегрування соціальних, економічних та екологічних складових оцінювання як на рівні держави, бізнесу, так і суспільства загалом. Запропоновано комплексну систему оцінки соціальної відповідальності, що включає розрахунок інтегральних індексів за соціальною, економічною та екологічною складовими з урахуванням стимуляторів і дестимуляторів, а також розроблено методику інтегрального оцінювання рівня розвитку зеленої економіки на основі системи індикаторів сталого природокористування, рівня екологічного навантаження та інноваційності.

Наукову новизну становить впровадження кореляційно-регресійного моделювання для кількісного визначення взаємозв'язків між рівнем соціальної відповідальності та розвитком зеленої економіки, що дозволяє не лише оцінити поточний стан процесів екологізації економіки, а й ідентифікувати детермінанти її збалансованого зростання. Запропонований підхід створює аналітичну базу для стратегічного управління, спрямованого на формування ефективної політики сталого розвитку в умовах глобальних екологічних та соціальних викликів.

На основі комплексного аналізу соціально-економічної ситуації в Україні та її регіонах у контексті війни та кризових трансформацій автором удосконалено наукові підходи до оцінки впровадження принципів соціальної відповідальності як вагомого чинника забезпечення соціальної стабільності, зниження нерівностей та формування основ для збалансованого економічного зростання. Обґрунтовано необхідність посилення соціально орієнтованої політики шляхом державної підтримки зайнятості, розвитку інклюзивного ринку праці, стимулювання підприємництва та інтеграції вразливих соціальних груп (внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю, ветеранів, жінок) у соціально-економічне середовище. Виявлено тенденцію до зменшення частки соціальних видатків у структурі державного бюджету, що засвідчує ослаблення пріоритетності соціальної політики, попри зростання її абсолютних обсягів. Розкрито регіональну нерівномірність у рівнях зайнятості, заробітної плати та соціального захисту, що підкреслює потребу у застосуванні принципів соціальної відповідальності в регіональній політиці.

Встановлено, що інституційні зусилля держави переважно сконцентровані на безпекових напрямах, у той час як інвестиції в освіту, охорону здоров’я, соціальний захист та гуманітарний розвиток залишаються недостатніми, що обмежує формування людського капіталу та інклюзивного середовища. Вперше з позицій соціально-економічної відповідальності проведено критичний аналіз інтеграції екологічної складової у державну політику, за результатами якого встановлено фрагментарність та нестабільність залучення екологічних інвестицій. Запропоновано концептуальні засади перегляду державних пріоритетів інвестиційної політики з урахуванням соціальної справедливості, екологічної стійкості та орієнтації на довгострокове підвищення якості життя населення.

Виявлено, що, попри загальну позитивну динаміку екологічних індикаторів, залишаються значні проблеми з інституційною підтримкою переходу до зеленої економіки. Обмежена реалізація стратегічних документів, низький рівень використання відновлюваних джерел енергії та недостатня

увага до впровадження ресурсозберігаючих технологій уповільнюють трансформаційні процеси у сфері сталого розвитку. Підтверджено доцільність використання комплексного підходу до оцінювання рівня зеленої економіки, який поєднує кількісні екологічні показники (викиди, відходи, стан водних ресурсів) з якісними індикаторами (екологічна свідомість, інституційна готовність, впровадження інновацій). Результати дослідження підтверджують потребу в системному посиленні екологічної відповідальності держави, бізнесу та громадськості, що має відображатися у пріоритетному фінансуванні екологічних проєктів та залученні екологічних інвестицій, розвитку відновлювальної енергетики, удосконаленні системи управління відходами та поширенні сталих практик у всіх сферах економіки.

Аналіз індикаторів сталості природокористування в Україні свідчить про наявність неоднозначних тенденцій у сфері формування засад «зеленої» економіки. З одного боку, спостерігається позитивна динаміка у впровадженні органічного землеробства, розвитку відновлюваної енергетики та реалізації заходів з екологічного управління. З іншого боку, наявні результати демонструють уразливість аграрного та екологічного секторів до зовнішніх викликів, зокрема економічних криз і воєнних дій. Поступове збільшення частки енергії з відновлюваних джерел свідчить про наявність потенціалу розвитку відновлювальної енергетики, однак темпи зростання залишаються недостатніми для досягнення стратегічних орієнтирів у сфері кліматичної нейтральності та енергетичної незалежності.

У результаті розрахунків **інтегральних показників соціальної відповідальності та розвитку зеленої економіки** встановлено, що попри загальну позитивну динаміку інтегрального індексу зеленої економіки, який у 2023 році досяг найвищого значення за аналізований період, спостерігається **нерівномірність розвитку її складових.** Найбільший прогрес зафіксовано у сфері інноваційності економіки, зокрема за рахунок зростання частки відновлюваних джерел енергії. Натомість **екологічна відповідальність зазнала критичного зниження.**

Застосовано комплексний методичний підхід до оцінки розвитку зеленої економіки на засадах соціальної відповідальності, що ґрунтується на побудові кореляційно-регресійної моделі, яка дозволяє здійснити кількісну оцінку впливу соціальної, економічної та екологічної складових на інтегральний показник зеленого розвитку. Запропоновано модель, що характеризується високим рівнем пояснювальної здатності ($R^2 = 0,892$) та забезпечує достовірність результатів та створює підґрунтя для обґрунтування стратегічних управлінських рішень у сфері сталого розвитку. На відміну від традиційних підходів, у дослідженні вперше застосовано робастну регресію за методом Х'юбера, що дало змогу мінімізувати вплив аномальних спостережень, характерних для кризових періодів, і, відповідно, підвищити надійність висновків.

Визначено драйвери розвитку зеленої економіки з урахуванням принципів соціальної відповідальності, не як ізольовані фактори впливу, а як взаємопов'язані компоненти комплексного механізму сталого розвитку, що вимагає інтеграції екологічних, соціальних та економічних інтересів у межах єдиної стратегічної парадигми. Систематизовано та поглиблено розуміння стратегічних орієнтирів посилення дії основних драйверів, таких як екологічні інвестиції, технологічні інновації, циркулярна економіка, цифрові екотехнології, енергоефективність, державне регулювання, міжнародна співпраця, екологічна свідомість тощо. Обґрунтовано, що саме синергія між державою, бізнесом і суспільством на засадах соціальної відповідальності формує основу для сталого переходу до зеленої економіки, де соціальна відповідальність виступає не лише результатом, а рушієм трансформаційних змін.

Запропоновано механізм розвитку зеленої економіки на засадах соціальної відповідальності шляхом його концептуалізації як інтегрованої багаторівневої системи взаємодії основних суб'єктів – держави, бізнесу та громадянського суспільства; що вирізняється системним підходом до поєднання інструментів економічного, нормативно-правового та ринкового регулювання, та дозволяє забезпечити цілісність і комплексність реалізації

принципів сталого розвитку. Економічна складова включає податкові стимули, пільги, субсидії, внутрішнє ціноутворення на викиди, механізми торгівлі квотами та штрафні санкції, спрямовані на стимулювання екологічно орієнтованої діяльності. Нормативно-правова складова охоплює встановлення обов'язкових екологічних стандартів, впровадження ESG-звітності, ліцензування екологічно значущої діяльності та юридичну відповідальність за порушення природоохоронного законодавства. Ринкова складова включає інструменти зеленого фінансування, екологічну сертифікацію продукції, екологічний маркетинг, залучення інвестицій у чисті технології та формування споживчого тиску, що сприяє розвитку корпоративної екологічної репутації.

Ідентифіковано зовнішні ефекти (екстерналії), які виникають у результаті його реалізації, зокрема, для бізнесу це виражається у зниженні екологічних ризиків, посиленні міжнародної конкурентоспроможності та розширенні доступу до «зелених» фінансових ресурсів; для держави – у скороченні витрат на подолання екологічних наслідків, зростанні економічної стійкості та формуванні нових ринкових можливостей; для суспільства – у підвищенні якості життя, забезпеченні екологічної безпеки та зростанні рівня екологічної культури та соціальної відповідальності населення. Це створює підґрунтя для формування збалансованої моделі соціально-екологічного розвитку, що забезпечує гармонізацію економічних, екологічних та соціальних інтересів у межах єдиного управлінського середовища, сприяє реалізації цілей сталого розвитку та підвищенню загальної ефективності суспільно-економічної системи в умовах екологічних викликів.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, зелена економіка, зелена трансформація, сталий розвиток, циркулярна економіка, збалансований розвиток, соціально відповідальне підприємництво, екологічна відповідальність, витрати на охорону навколишнього природного середовища, забруднення довкілля, управління відходами, відновлювальна енергетика, екологічні інвестиції, інноваційна економіка.

ABSTRACT

Pshybelskyi V. V. *Development of the Green Economy Based on the Principles of Social Responsibility.* – Qualification research paper (manuscript).

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 051 «Economics» (05 – Social and Behavioral Sciences). – Lesya Ukrainka Volyn National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Lutsk, 2025

The dissertation substantiates the theoretical and methodological foundations and develops scientific and practical recommendations for the organizational and economic support of green economy development based on the principles of social responsibility.

The theoretical and methodological basis of social responsibility as a factor of sustainable development has been improved by considering it not only as an ethical category but also as a strategic management tool in the context of ecological and economic transformation. The concept of multi-level social responsibility is revealed, covering individual, corporate, sectoral, national, and global levels, which enables a comprehensive assessment of its influence on the formation of balanced economic models. The historical evolution of social responsibility ideas is clarified – from the moral duty of the individual in ancient philosophy to the global strategy of sustainable development in the 21st century – providing a holistic vision of its development within socio-economic thought.

An extended authorial definition of social responsibility is proposed as an integrated system of interaction among business, the state, civil society, and international organizations, aimed at harmonizing economic, social, and environmental interests. The feasibility of integrating social responsibility principles into the strategic management of the green economy is justified, allowing it to be considered as a mechanism for transitioning to environmentally-oriented development models. The functional potential of social responsibility as a factor in the development of an innovative economy and the enhancement of business innovation capacity, adaptability to modern challenges, and competitiveness in the global market is disclosed. Mechanisms for implementing social responsibility in business processes are

systematized, taking into account international standards and national strategic documents.

The concept of a green economy is disclosed as an integrative direction of socially responsible development that ensures the harmonization of social, environmental, and economic interests based on the principles of sustainability, inclusiveness, and innovation. The approach to defining the essence of the green economy has been refined, which, unlike traditional resource-economic interpretations, considers it as a strategic system functioning on the basis of social responsibility, ecological resilience, energy efficiency, and equal access to environmental benefits. It is proposed to consider the green economy as a holistic model of multi-level interaction between the state, business, civil society, and international institutions, within which social responsibility performs a system-forming function, ensuring responsible resource management, support for environmental innovations, social justice, and balanced economic growth.

The historical stages of the formation of the green economy concept and its transformation from theoretical developments of the 1980s to modern global initiatives are systematized, allowing for the identification of key factors of its institutionalization at both international and national levels. The content and functions of the principles of the green economy, such as environmental sustainability, economic efficiency, inclusiveness, social responsibility, and international cooperation, are clarified, collectively ensuring the formation of a new paradigm of economic growth focused on long-term resilience, social cohesion, and environmental safety. It is substantiated that social responsibility is a key instrument for the effective implementation of the green economy, particularly through the development of corporate environmental accountability, the adoption of responsible business standards, environmental education and culture, ecological investments and financial mechanisms to support green initiatives, as well as active engagement of civil initiatives and international partnerships. Conceptual foundations for forming a green economy based on social responsibility are developed, taking into account a set of interrelated institutional, financial-economic, and behavioral factors capable of ensuring effective transformation

of the economic system under global ecological challenges and increasing social tension.

A methodological approach to assessing the development of the green economy based on social responsibility is revealed, which, unlike existing methods focused mainly on corporate social responsibility or a limited set of environmental indicators, provides for the systematic integration of social, economic, and environmental components of evaluation at the level of the state, business, and society as a whole. A comprehensive system for assessing social responsibility is proposed, including the calculation of integrated indices across social, economic, and environmental dimensions, accounting for stimulators and de-stimulators. A methodology for integrated assessment of the green economy development level based on indicators of sustainable natural resource use, environmental pressure, and innovation is developed.

The scientific novelty lies in the application of correlation-regression modeling to quantitatively determine the interconnections between the level of social responsibility and green economy development, enabling an evaluation not only of the current state of economic greening processes but also the identification of key determinants of its balanced growth. The proposed approach creates an analytical base for strategic management aimed at forming an effective sustainable development policy in the context of global ecological and social challenges.

Based on a comprehensive analysis of the socio-economic situation in Ukraine and its regions in the context of war and crisis transformations, the author has improved scientific approaches to assessing the implementation of social responsibility principles as a key factor in ensuring social stability, reducing inequalities, and laying the foundations for balanced economic growth. The necessity to strengthen socially-oriented policies through state support for employment, the development of an inclusive labor market, entrepreneurship stimulation, and integration of vulnerable social groups (internally displaced persons, persons with disabilities, veterans, women) into the socio-economic environment is substantiated. A trend of declining social expenditure share in the state budget structure is revealed, indicating a weakening of social policy priorities despite the growth in absolute amounts. Regional disparities in employment,

wages, and social protection levels are disclosed, emphasizing the need to apply social responsibility principles in regional policy.

It is established that institutional efforts of the state are mainly concentrated on security areas, while investments in education, healthcare, social protection, and humanitarian development remain insufficient, limiting the formation of human capital and an inclusive environment. For the first time, from the standpoint of socio-economic responsibility, a critical analysis of the integration of the environmental component into state policy has been conducted, revealing the fragmented and unstable nature of ecological investment mobilization. Conceptual principles for revising state investment policy priorities are proposed, taking into account social justice, environmental sustainability, and a focus on long-term improvements in population quality of life.

Despite the overall positive dynamics of environmental indicators, significant issues remain in the institutional support of the transition to a green economy. Limited implementation of strategic documents, low levels of renewable energy use, and insufficient attention to the adoption of resource-saving technologies hinder transformative processes in sustainable development. The feasibility of applying a comprehensive approach to evaluating the level of the green economy, which combines quantitative environmental indicators (emissions, waste, state of water resources) with qualitative metrics (environmental awareness, institutional readiness, innovation adoption), is confirmed. The research results affirm the need for systematic enhancement of environmental responsibility among the state, business, and the public, reflected in prioritizing the financing of ecological projects and attracting green investments, developing renewable energy, improving waste management systems, and disseminating sustainable practices across all economic sectors.

The analysis of sustainability indicators of natural resource use in Ukraine indicates mixed trends in forming the foundations of a green economy. On the one hand, positive dynamics are observed in the implementation of organic farming, development of renewable energy, and execution of environmental management measures. On the other hand, the results highlight the vulnerability of the agricultural and environmental sectors to external shocks, including economic crises and military conflict. The gradual

increase in the share of renewable energy in the energy mix indicates the potential for green energy development; however, growth rates remain insufficient to meet strategic targets in climate neutrality and energy independence.

The calculation of integrated indicators of social responsibility and green economy development revealed that despite the overall positive trend of the green economy index, which reached its highest level in 2023 for the period under review, uneven development of its components is evident. The most notable progress was recorded in economic innovation, particularly due to the growing share of renewable energy sources, while ecological responsibility experienced a critical decline.

A comprehensive methodological approach was applied to assess the green economy development based on social responsibility, grounded in constructing a correlation-regression model that allows for quantitative evaluation of the impact of social, economic, and environmental components on the integral indicator of green development. The proposed model is characterized by a high level of explanatory power ($R^2 = 0.892$) and provides the reliability of results, forming a foundation for substantiating strategic management decisions in the field of sustainable development. Unlike traditional approaches, robust regression using the Huber method was employed for the first time, which made it possible to minimize the influence of outliers typical of crisis periods and, consequently, enhance the reliability of the conclusions.

Drivers of green economy development are identified with consideration of social responsibility principles, not as isolated impact factors but as interconnected elements of a comprehensive sustainable development mechanism requiring the integration of environmental, social, and economic interests within a unified strategic paradigm. Strategic guidelines for enhancing the influence of key drivers such as environmental investments, technological innovation, circular economy, digital eco-technologies, energy efficiency, state regulation, international cooperation, and environmental awareness are systematized and expanded. It is substantiated that the synergy among the state, business, and society, based on social responsibility, forms the foundation for a sustainable transition to a green economy, where social responsibility acts not only as an outcome but as a driver of transformative change.

A mechanism for developing a green economy based on social responsibility is proposed, conceptualized as an integrated multi-level system of interaction among key stakeholders – the state, business, and civil society – characterized by a systemic approach to combining economic, regulatory, and market instruments to ensure the integrity and comprehensiveness of sustainable development principles implementation. The economic component includes tax incentives, subsidies, internal carbon pricing, quota trading mechanisms, and penalty sanctions aimed at stimulating environmentally-oriented activities. The regulatory component encompasses the establishment of mandatory environmental standards, ESG reporting, licensing of environmentally significant activities, and legal liability for environmental violations. The market component includes green finance tools, environmental certification of products, eco-marketing, investments in clean technologies, and the formation of consumer pressure, which promotes the development of corporate environmental reputation.

Externalities resulting from the implementation of this mechanism have been identified: for businesses, this manifests in reduced environmental risks, enhanced international competitiveness, and improved access to green financial resources; for the state, in lower costs for managing environmental consequences, increased economic resilience, and the creation of new market opportunities; and for society, in improved quality of life, ensured environmental safety, and the growth of ecological culture and social responsibility among the population. This creates a basis for forming a balanced model of socio-ecological development that harmonizes economic, environmental, and social interests within a unified governance environment, contributing to the achievement of sustainable development goals and enhancing the overall effectiveness of the socio-economic system under ecological challenges.

Keywords: corporate social responsibility, green economy, green transformation, sustainable development, circular economy, balanced development, socially responsible entrepreneurship, environmental responsibility, environmental protection expenditures, environmental pollution, waste management, renewable energy, environmental investments, innovation-driven economy.